

Міністерство освіти і науки України



**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ  
УНІВЕРСИТЕТ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА  
імені ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

**Навчально-науковий інститут бізнесу і менеджменту**

**Кафедра організації виробництва, бізнесу та менеджменту**

## ***АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ***

**Методичні вказівки  
для самостійного вивчення дисципліни  
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти  
денної та заочної форма навчання управлінських та  
економічних спеціальностей**

**Харків  
2021**

**Міністерство освіти і науки України**

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ  
УНІВЕРСИТЕТ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА  
імені ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

**Навчально-науковий інститут бізнесу і менеджменту**

**Кафедра організації виробництва, бізнесу та менеджменту**

## ***АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ***

**Методичні вказівки  
для самостійного вивчення дисципліни  
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти  
денної та заочної форма навчання управлінських та  
економічних спеціальностей**

Затверджено  
рішенням Науково-методичної Ради  
ННІ БМ ХНТУСГ  
Протокол №9 від 23.04.2021 р

**Харків  
2021**

**УДК 658.1:338.3**

Схвалено

на засіданні кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту

протокол № 12 от 15.04.2021

Аналіз господарської діяльності: метод. вказівки до організації та планування самот. роботи для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навч., управлінських та економічних спеціальностей/Харків. нац. техн. ун-т сіл. госп-ва ім. П. Василенка; упоряд: С.О. Заїка, В.Г. Краля,– Харків:[б.в.], 2021. - с.

Методичні вказівки з дисципліни «Аналіз господарської діяльності» розроблено відповідно до навчальної програми. Видання включає в себе теми для самостійного засвоєння студентами, питання практикуму, питання для самоконтролю.

Видання призначене студентам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання, управлінських та економічних спеціальностей

**Рецензенти:**

*Лагодієнко Володимир Вікторович*, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри маркетингу, підприємництва і торгівлі, Одеська національна академія харчових технологій;

*Данько Юрій Іванович*, доктор економічних наук, професор, Сумський національний аграрний університет

**Відповідальний за випуск (зав.каф.):**

**Красноруцький О.О.** - д-р екон. наук, професор

©Заїка С.О., Краля В.Г упорядкування,2021

©ХНТУСГ,2021

## Вступ

**Дисципліна Аналіз господарської діяльності** - спрямована на поглиблення економічних знань, на формування у здобувачів вищої освіти теоретичних основ, організації і методики проведення аналізу господарської діяльності; вміння давати об'єктивну оцінку фінансово-господарській діяльності, діагностувати основні проблеми її розвитку, виявляти напрямки вдосконалення та обґрунтовувати управлінські рішення, спрямовані на підвищення ефективності функціонування; оволодіння науковим підходом до вибору оптимальних варіантів управління.

**Мета дисципліни** – формування професійних компетентностей щодо організації та методології аналізу господарської діяльності підприємств, практичних навичок здійснення аналітичної роботи.

**Завдання дисципліни** – опанування теоретичними та методичними аспектами аналізу господарської діяльності; набуття практичних навичок щодо застосування методів і способів комплексного аналізу та прогнозування господарської діяльності підприємства; набуття практичних навичок в оформленні обґрунтованих об'єктивних висновків та пропозицій за результатами проведеного аналізу.

**Вивчення даної дисципліни дає можливість здобувачу вищої освіти:**

**знати:** основні види аналізу і принципи його проведення; систему взаємозалежних аналітичних показників; способи обробки економічної інформації; способи виміру впливу факторів у детермінованих моделях; методику факторного аналізу; методику проведення комплексного економічного аналізу на

підставі системного підходу; методику виявлення і визначення резервів у діяльності підприємства; методику проведення аналізу виробництва і реалізації продукції; методику проведення аналізу використання трудових, матеріальних ресурсів і основних засобів виробництва; методику проведення аналізу собівартості продукції;

**уміти:** використовувати методику об'єктивної оцінки ступеню виконання планових завдань; аналізувати динаміку показників господарської діяльності підприємства; визначати та оцінювати дію факторів, що впливають на показники господарської діяльності підприємства та ефективність прийняття управлінських рішень; виявляти та розраховувати резерви підвищення ефективності господарської діяльності; проводити факторний аналіз показників діяльності підприємств.

Вивчення дисципліни забезпечує формування у здобувачів вищої освіти компетентностей

– здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

здатність аналізувати результати діяльності організації, зіставляти їх з факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовища;

здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, формувати обґрунтовані рішення; здатність формувати аналітичну інформацію для ефективного управління діяльністю підприємства;

здатність проводити аналіз господарської діяльності підприємства з метою прийняття управлінських рішень.

## **Структура курсу**

### **Змістовий модуль 1. «Теоретичні основи та інформаційне забезпечення аналізу господарської діяльності»**

Тема 1. Місце і роль аналізу господарської діяльності в інформаційній системі управління.

Тема 2. Організація та етапи аналізу господарської діяльності.

Тема 3. Особливості сільськогосподарського виробництва, що впливають на методикау аналізу виробництва сільськогосподарської продукції.

### **Змістовий модуль 2. «Аналіз виробництва сільськогосподарської продукції»**

Тема 4. Аналіз виробництва валової і товарної продукції.

Тема 5. Аналіз виробництва продукції рослинництва.

Тема 6. Аналіз виробництва продукції тваринництва.

### **Змістовий модуль 3. «Аналіз ресурсного потенціалу аграрного підприємства»**

Тема 7. Аналіз використання земельних ресурсів.

Тема 8. Аналіз матеріальних оборотних ресурсів.

Тема 9. Аналіз соціальної інфраструктури, трудових ресурсів та фонду оплати праці.

**Змістовий модуль 4. Аналіз забезпеченості  
сільськогосподарських підприємств основними  
засобами виробництва і ефективність їх  
використання**

Тема 10. Аналіз узагальнюючих показників забезпеченості сільськогосподарських підприємств основними засобами і ефективність їх використання.

Тема 11. Аналіз використання тракторного парку.

Тема 12. Аналіз використання зернозбиральних комбайнів.

Тема 13. Аналіз вантажного автотранспорту.

**Змістовий модуль 5. Аналіз витрат і результатів  
діяльності аграрного підприємства**

Тема 14. Аналіз витрат і собівартості виробництва сільськогосподарської продукції.

Тема 15. Аналіз фінансових результатів діяльності аграрних підприємств.

Тема 16. Методика маржинального аналізу фінансових результатів.

Тема 17. Обґрунтування господарських рішень за допомогою маржинального аналізу.

**Змістовий модуль 6. Особливості аналізу  
господарської діяльності в інших галузях АПВ**

Тема 18. Особливості аналізу господарської діяльності на переробних підприємствах АПВ.

Тема 19. Особливості аналізу торгівельної діяльності підприємств АПВ.

## Практичні завдання

### Задача

Оцінити ефективність використання основних засобів та проаналізувати її динаміку протягом звітного періоду. Використати інформацію, наведену в таблиці 1. Розраховані показники внести до таблиці 1. За результатами аналізу зробити висновки.

### Рішення

Для характеристики інтенсивності використання основних засобів виробництва використовують показник фондовіддачі, який розраховують як відношення обсягу виробленої продукції (*ВП*) до середньорічної вартості основних засобів (*ВОЗ*).

$$\Phi_B = \frac{BP}{BOZ}.$$

Важливим показником ефективності використання основних засобів є фондомісткість, яка показує скільки використовується або повинно використовуватись основних засобів для виробництва одиниці продукції.

$$\Phi_M = \frac{BOZ}{BP}.$$



Таблиця 1

Динаміка ефективності використання основних засобів підприємства

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			абсолютне	відносне, %
1. Обсяг виробленої продукції, тис. грн.	140240	147250	+7010	+4,99
2. Середньорічна залишкова вартість основних засобів, тис. грн.	13073	13674	+601	+4,59
3. Фондовіддача	10,73	10,77	+0,04	+0,37
4. Фондомісткість	0,0932	0,0928	-0,0004	-0,43

**Висновок:** як свідчать результати аналізу обсяг виробленої валової продукції в звітному році порівняно з попереднім роком збільшився на 7010 тис. грн. (4,99 %), а середньорічна вартість основних виробничих фондів – на 601 тис. грн. (4,59 %). В зв'язку з цим рівень фондівіддачі збільшився на 0,04 тис. грн. (0,37 %), а фондомісткість одиниці продукції зменшилась на 0,0004 тис. грн. (0,43 %)

## Задача

Визначити залежність середньорічної продуктивності від процента ялових корів в основному стаді. Розрахувати коефіцієнт кореляції, перевірити його на достовірність і надійність. Використати інформацію, наведену у таблиці 1. За результатами аналізу зробити висновки.

Таблиця 1

### Вихідні дані

Роки	Середньорічна продуктивність, ц/гол.	Процент ялових корів, %
1997	29,6	12,3
1998	31,2	9,0
1999	32,3	8,5
2000	35,8	7,0
2001	37,0	6,4
2002	39,2	5,6
2003	41,0	4,0
2004	45,4	3,4
2005	46,8	3,2
2006	47,2	2,0

### Рішення

Для математичного виразу характеру залежності середньорічної продуктивності від процента ялових корів в основному стаді можна використати рівняння прямої лінії:

$$y_x = a + b \cdot x,$$

де  $y$  – продуктивність (залежна змінна), ц/гол.;

- $x$  – процент ялових корів в основному стаді (незалежна змінна), %;
- $a$  – постійна величина продуктивності не пов'язана з кількістю ялових корів, ц/гол.;
- $b$  – постійна величина, яка показує на скільки зменшиться продуктивність при збільшенні ялових корів в основному стаді на 1 %, %.

Наведене вище рівняння можна розв'язати способом найменших квадратів. Для знаходження параметрів рівняння  $a$  і  $b$  потрібно скласти та розв'язати систему нормальних рівнянь:

$$\begin{cases} n \cdot a + b \cdot \sum x = \sum y \\ a \cdot \sum x + b \cdot \sum x^2 = \sum xy \end{cases}$$

Необхідні величини прораховуються в таблиці 2.

Таблиця 2

Розрахунок величин для визначення тісноти зв'язку між урожайністю озимої пшениці і якістю землі

Роки	Середньорічна продуктивність, ц/гол. ( $y$ )	Процент ялових корів, % ( $x$ )	Розрахункові величини		
			$xy$	$x^2$	$y^2$
1997	29,6	12,3	364,08	151,29	876,16
1998	31,2	9,0	280,8	81,0	973,44
1999	32,3	8,5	274,55	72,25	1043,29
2000	35,8	7,0	250,6	49,0	1281,64
2001	37,0	6,4	236,8	40,96	1369,0
2002	39,2	5,6	219,52	31,36	1536,64
2003	41,0	4,0	164	16,0	1681,0
2004	45,4	3,4	154,36	11,56	2061,16
2005	46,8	3,2	149,76	10,24	2190,24
2006	47,2	2,0	94,4	4,0	2227,84
Разом	385,5	61,4	2188,87	467,66	15240,41

$$\begin{cases} 10 \cdot a + 61,4 \cdot b = 385,5 \\ 61,4 \cdot a + 467,66 \cdot b = 2188,87 \end{cases}$$

$$a = 50,57 \text{ ц/гол. } b = -1,97 \text{ ц/гол.}$$

Для характеристики тісноти зв'язку між даними показниками розраховується коефіцієнт кореляції:

$$r = \frac{\sum xy - \frac{\sum x \cdot \sum y}{n}}{\sqrt{\left(\sum x^2 - \frac{(\sum x)^2}{n}\right) \cdot \left(\sum y^2 - \frac{(\sum y)^2}{n}\right)}}$$

$$r = \frac{2188,87 - \frac{61,4 \cdot 385,5}{10}}{\sqrt{\left(467,66 - \frac{61,4^2}{10}\right) \cdot \left(15240,41 - \frac{385,5^2}{10}\right)}} = -0,96$$

Розрахований коефіцієнт кореляції необхідно перевірити на його достовірність і надійність. Перевірка достовірності коефіцієнта кореляції здійснюється шляхом знаходження критерію його надійності за формулою:

$$t_{\phi} = \frac{r}{m_r},$$

де  $m_r$  - середня помилка коефіцієнта кореляції.

Середня помилка коефіцієнта кореляції визначається за формулою:

$$m_r = \frac{1 - r^2}{\sqrt{n - 2}},$$

де  $n$  - число спостережень (років).

$$m_r = \frac{1 - 0,96^2}{\sqrt{10 - 2}} = 0,078$$

$$t_\phi = \frac{0,96}{0,078} = 12,3$$

Далі розрахуємо коефіцієнт детермінації:

$$d = r^2$$

$$d = 0,96^2 = 0,92$$

Помноживши коефіцієнт детермінації на 100 % з'ясуємо, що середньорічна продуктивність корів на 92 % залежить від процента ялових корів в основному стаді.

**Висновок:** так як відношення коефіцієнта кореляції до його середньої помилки більше трьох коефіцієнт кореляції вважається надійним.

За даних умов середньорічна продуктивність на 92 % залежить від процента ялових корів в основному стаді якості землі.

Зі збільшенням кількості ялових корів в основному стаді на 1 % середньорічна продуктивність зменшиться на 1,97 ц/гол

## Задача

Проаналізувати вплив факторів завантаження устаткування переробного підприємства за час його роботи на додатковий випуск продукції. Визначити сукупний вплив екстенсивних і інтенсивних факторів на обсяг продукції підприємства. Для аналізу використати дані наведені в таблиці 1. Зробити висновки.

## Рішення

Сукупний вплив екстенсивних та інтенсивних факторів на обсяг продукції проаналізуємо використовуючи дані таблиці 1.

Таблиця 1

Вплив факторів завантаження устаткування за час його роботи на додатковий випуск продукції

Показник	План	Фактично	Відхилення
Валова продукція, тис. грн.	1900	2000	+100
Відпрацьовано верстато-годин, год.	432	400	-32
Вироблено продукції за верстато-годину, тис. грн.	4,4	5,0	+0,6

Розраховуємо коефіцієнт екстенсивного використання устаткування (відношення фактично відпрацьованих верстато-годин до планових)  $400/432=0,93$ , коефіцієнт інтенсивного використання устаткування (відношення фактичного випуску продукції за одну верстато-годину до планового)  $5,0/4,4=1,14$ , а також коефіцієнт інтегрального використання  $0,93 \cdot 1,14=1,05$ .

Результати свідчать про резерви виробництва, зумовлені втратами робочого часу (плановий фонд часу виконаний на 93 %), що призвело до недовипуску продукції, хоча ці втрати були покриті зростанням продуктивності устаткування на 14 %.

Загальне відхилення від плану валової продукції становить 100 тис. грн., у тому числі:

- за рахунок зменшення кількості відпрацьованих верстато-годин не отримано продукції на  $(-32) \cdot 4,4 = -140$  тис.грн.;

- внаслідок зростання виробітку за верстато-годину випуск продукції зріс на  $0,6 \cdot 400 = 240$  тис.грн.

Загальний вплив двох факторів становить суму перевиконання плану:  $240-140=+100$  тис. грн.

### Задача

Провести аналіз використання виробничої площі переробного підприємства та визначити вплив факторів на випуск валової продукції. Для аналізу використати дані наведені в таблиці 1. Зробити висновки.

Таблиця 1

Аналіз використання виробничої площі підприємства

Показник	Минулий рік	Звітний рік	Відхилення
Валова продукція, тис. грн.	1850	2000	+150
Виробнича площа, всього, м <sup>2</sup>	28500	29000	+500
Виробнича площа цехів, м <sup>2</sup>	26100	26400	+300
Питома вага площі цехів у загальній площі, %	91,6	91,0	-0,6
Випуск продукції на 1 м <sup>2</sup> , грн.:			
- загальної площі	64,91	68,97	+4,06
- площі цехів	70,88	75,76	+4,88

Випуск продукції з  $1 \text{ м}^2$  виробничої площі визначають як відношення валової продукції підприємства до його виробничої площі. Зростання випуску продукції з  $1 \text{ м}^2$  виробничої площі свідчить про підвищення ефективності її використання.

Як свідчать дані таблиці 1 на аналізованому підприємстві структура виробничих площ дещо погіршилась, оскільки питома вага площі цехів зменшилась на 0,6 %. Зате поліпшилося використання виробничих площ.

За даними таблиці 1 можна визначити вплив на випуск продукції зміни виробничої площі та випуску з  $1 \text{ м}^2$ .

Загальне відхилення випуску валової продукції становить +150 тис. грн., в тому числі:

- за рахунок збільшення виробничих площ цехів випуск продукції зріс на  $300 \cdot 70,91 = 21,2 \text{ тис. грн.}$ ;

- за рахунок підвищення випуску продукції з  $1 \text{ м}^2$  виробничої площі цехів випуск продукції зріс на  $+ 4,88 \cdot 26400 = +128,8 \text{ тис. грн.}$

Сумарний вплив факторів  $21,2+128,8=150$  тис. грн.



## РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

### Основна

1. І.В. Сіменко, Т.Д. Косова Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник .Київ: «Центр учбової літератури», 2013. 384 с.
2. Аналіз господарської діяльності: опорний конспект лекцій / уклад. Н. С. Барабаш ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ: , 2004. 283 с.
3. Економічний аналіз: Навч. Посіб. За ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. Вид. 2-ге, перероб і доп. Київ: КНЕУ, 2003. 556с.
4. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посібник Київ : Знання, 2009. 668 с.
5. Воронко О. С. Економічний аналіз: навч. посібник для внз : Львів : Новий Світ - 2000, 2011. - 278 с. : іл. - (Вища освіта в Україні)
6. Економічний аналіз: навч. посібник / ред. М. Г. Чумаченко ; КНЕУ. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: , 2003. 555 с.
7. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: навч. посібник для внз 2-ге вид., перероб. і доп. - Київ : Центр навч. літ., 2007. 398 с.: іл.
8. Цигилик І. І. Економічний аналіз господарської діяльності підприємства: навч. посібник Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. - Київ : Центр навч. літ., 2004. - 123 с.
9. Горбатов М. І. Економічний аналіз. Київ: КНЕУ, 2008. 436с.
10. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз. Теорія і практикум: Підручник для студентів вузів. Львів:, 2008. 439с.

### **Додаткова:**

11. Болюх М. А. Збірник задач з курсу "Економічний аналіз": навч. посібник КНЕУ. Київ: , 2002. 232 с.
12. Кармазін В. А. Економічний аналіз: практикум Київ : Знання, 2007. - 255 с.
13. Бутинець Ф. Ф. Економічний аналіз: практикум. Навч. посібник для вузів ЖІТІ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Житомир : Рута, 2000. 414 с.
14. Ковалев, В. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: учебник для вузов Москва : Проспект, 2004. 421 с.
15. Цигилик І. І. Економічний аналіз господарської діяльності підприємства: (Теорія і практика використання економічного аналізу у системі підприємницької діяльності) : опорний конспект лекцій Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. Київ : Центр навч. літ., 2004. - 99 с.
16. Сахарцева І. І. Методичні вказівки з вивчення дисципліни "Економічний аналіз на промисловому підприємстві" та контрольні завдання: Для студ. спец. 7.050106 ден. та заоч. форм навчання ЗДІА. Запоріжжя : ЗДІА, 2002. 63 с.

### **ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ**

- 1) [www.ebrd.com](http://www.ebrd.com) - Європейський банк реконструкції та розвитку.
- 2) [www.gifa.ru](http://www.gifa.ru) - Гільдія інвестиційних та фінансових аналітиків.
- 3) [www.icps.kiev.ua](http://www.icps.kiev.ua) - Міжнародний центр перспективних досліджень.
- 4) [www.ics.org.ua](http://www.ics.org.ua)-Інститут конкурентного суспільства.
- 5) [www.invest.delovoy.com](http://www.invest.delovoy.com)-Інвестиційний експерт.
- 6) [www.minfm.gov.ua](http://www.minfm.gov.ua) - Міністерство фінансів України.
- 7) [www.mavica.ra](http://www.mavica.ra) - Багатомовний пошуковий каталог.

Навчальне видання

## *АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ*

Методичні вказівки  
для самостійного вивчення дисципліни

Автори-укладачі:  
**ЗАЇКА** Світлана Олександрівна  
**КРАЛЯ** Вікторія Григорівна

Формат 60x84/16 Гарнітура Time New Roman  
Папір для цифрового друку. Друк ризографічний.

Тираж    пр.

Харківський національний технічний університет  
сільського господарства імені Петра Василенка  
61002, м. Харків, вул. Алчевських, 44